

פרק ה - אירופה הנוצרית

הסבר על מילות השאלה המופיעות בשאלות להלן:

ציינו - על התלמידים לכתוב במילה או שתיים מהו שם המושג עליו נשאלו.

הציגו - על התלמידים לתאר בקצרה את המושג עליו נשאלו.

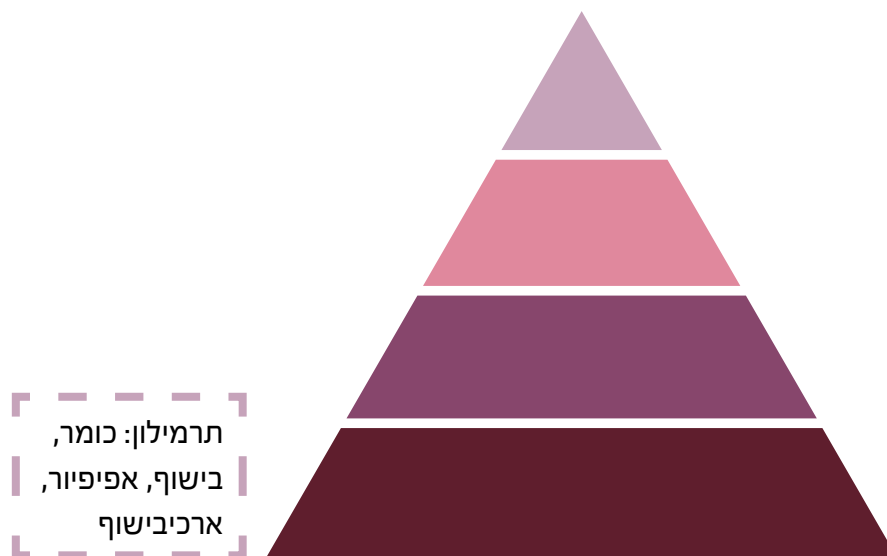
הסבירו - על התלמידים להבהיר את הקשר בין שני רכיבים שונים (למשל: סיבה ותוצאה).

1. הציגו את שתי המשמעויות השונות למונח 'כנסייה'.

2. הציגו את שני הגורמים שהביאו להתעצמותה של הכנסייה בימי הביניים. איזה גורם היה, לדעתכם, המשמעותי יותר? הסבירו מדוע.

3. ישנה אימרה ידועה הטוענת כי "ידע הוא כוח". הסבירו כיצד אימרה זו קשורה למה שלמדתם על הכנסייה בפרק זה. האם, לדעתכם, אימרה זו נכונה גם לימינו? הסבירו מדוע.

4. הכנסייה כארגון, היתה מערכת מסודרת מאוד שכללה אנשים בעלי תפקידים שונים. מלאו את ה'פירמידה' להלן, כאשר את בעל התפקיד הבכיר ביותר, תכתבו בראש הפירמידה ומתחתיו, לפי הסדר, את בעלי התפקידים האחרים על פי סדר חשיבותם. תוכלו להיעזר בתרמילון.

5. הציגו אירוע אחד אשר הביא לידי ביטוי את המתיחות ומאבקי הכוח שהתנהלו בין מוסד המלוכה למוסד הכנסייה (כלומר - בין האפיפיור למלך). תוכלו להציג אירוע זה בדרך יצירתית, כדוגמת קומיקס ועוד.

6. מאבקי הכוח שהתנהלו בין מוסד המלוכה למוסד הכנסייה באו לידי ביטוי במכתב שנשלח בשנת 1178 מטעם האפיפיור. קראו את המכתב וענו על השאלות:

"כשם שבאורא העולם קבע ברקיע השמיים שני מאורות, המאור הגדול לממשלת היום והמאור הקטן לממשלת הלילה, כן קבע ברקיע של הכנסייה הכללית שני שלטונות עליונים: השלטון הגדול לממשלת הנשמה - הוא היום, והשלטון הקטן לממשלת הגוף - הוא הלילה, הלא הם שלטון האפיפיור ושלטון המלך. וכשם שהלבנה מקבלת את אורה מהשמש והיא עצמה קטנה מהשמש הן בהיקף והן בטיב האור, כן יקבל השלטון המלכותי את ברק אורו מתוקף האפיפיור."

(הנדל, מ. (1960) מקורות ללמוד ההסטוריה הישראלית והכללית. תל אביב: צ'צ'יק. עמ' 67)

- א. את מי ממשיל האפיפיור ל'מאור הגדול לממשלת היום' ואת מי הוא ממשיל ל'מאור הקטן לממשלת הלילה'?
  - ב. הסבירו כיצד המשפט "וכשם שהלבנה מקבלת את אורה מהשמש.. כן יקבל השלטון המלכותי את ברק הודו מתוקף האפיפיור" בא לידי ביטוי בהליכתו של הקיסר, היינריך הרביעי לקאנוסה.
  - ג. שאלת אתגר: האפיפיור מתייחס אל מוסד הכנסייה כ'ממשלת הנשמה' ואל מוסד המלוכה כ'ממשלת הגוף'. התוכלו להסביר מדוע? תוכלו להיעזר במה שלמדתם בפרקנו ובפרק ב.
7. שאלת אתגר: בסמל קריית הוותיקן (מקום מושבו של האפיפיור גם כיום) מופיעים שני מפתחות המסמלים על פי האמונה הנוצרית את "המפתח לגן עדן". מה ניתן ללמוד מכך על היחס של האוכלוסייה הנוצרית לכנסייה ולאנשיה? האם יש בכך כדי להסביר את כוחה העצום של הכנסייה בתקופה בה אנו עוסקים?
  8. הסבירו את משמעות המושג 'מגנה כרטא ליברטטום'. הציגו את תוכנו ואת הרקע לכתיבתו.
  9. החברה הנוצרית באירופה בימי הביניים התאפיינה בפער מעמדות. התאימו בין שמו של כל מעמד לתפקידו:

אביר	אציל - סניור (אדון)
איכר העובד את הקרקע	מנהל אדמות האציל
צמית	ואסל (משרת)
בעל הקרקע	לוחם שמגן על האחוזת

10. לפניכם מסמך המפרט את רשימת החובות של הצמיתים, תושבי ורנון שבמחוז נורמנדיה שבצרפת. קראו את המסמך וענו על השאלות:

"בחגו של יוחנן (חג נוצרי), היו חייבים לקצור את שדה המרעה של האדון, להביא את החציר לארמונו ולאחר מכן לנקות את השוחות.

בחודש אוגוסט היו חייבים לקצור את החיטה ולהעבירה לגורן. אך לא היתה להם רשות להכניס לכאן (לגורן) את אלומותיהם שלהם, כל עוד לא נטל האדון את חלקו מהן. בחודש ספטמבר הוטל עליהם 'חוב החזירים', כלומר, מסירת חזרזיר אחד מכל שמונה ודווקא את היפה שבהם.

בחגו של דיוניסוס (חג נוצרי) עליהם לשלם את המיסים על החזקת הקרקע ותמורת הרשות להקיפה בגדר.

משנכנס החורף מתחיל השירות בעיבוד הקרקע האישית של בעל האחוזת: חריש, זריעה..

בחגו של אנדראס (חג נוצרי) עליהם להביא עוגה מיוחדת. לחג המולד - תרנגולות טובות ושמןות ולאחר מכן, כמות מסויימת של חיטה ושעורה.

בחג הפסחא מוטל על האיכרים חוב הכבשים ושוב - שירות עבוד אדמה.

בזמן זה חייבים הם לעבוד בנפחייה ולפרזל את פרסות סוסיו של האדון, לכרות עצים ביערו ולהובילם לחצר הארמון".

(דיו, מ. בן ששון חיים ה.לנדאו יעקב מ. (1924) דברי הימים: ספר לימוד לבתי ספר תיכוניים כרך ב', עמ' 129)

- א. אלו מיסים ומתנות נדרשו הצמיתים להעניק לאדון האחוזת? סמנו בצבע כחול או העתיקו למחברותיכם.
- ב. אלו עבודות נדרשו הצמיתים לעשות עבור אדון האחוזת, מלבד עבודת האדמה? סמנו בצבע אדום או העתיקו למחברותיכם.
- ג. בפרקנו נכתב כך: "החלק הטרגי שבמערכת החברתית הזו, הוא שבני האדם נקלעו אליה בחיפושם אחר ביטחון ויציבות, ובתמורה המערכת היציבה והמשוכללת הזו **גזלה מהם עוד ועוד את חירותם**" (עמוד 55) הסבירו את המשפט המודגש לאור רשימת החובות לעיל.
11. האקדמיה ללשון העברית מסבירה את המושג 'ניידות חברתית' במילים הבאות: "יכולת של אדם או של קבוצה לעבור בין מעמדות חברתיים".
  - א. האם במערכת הפיאודלית היתה קיימת ניידות חברתית? הסבירו את תשובתכם והביאו דוגמאות.
  - ב. מהן היתרונות, לדעתכם, בקיומה של יכולת ניידות חברתית? האם, לדעתכם, ישנן יתרונות בחוסר יכולת ניידות חברתית כפי שהיה קיים במערכת הפיאודלית?
12. מה היה ההבדל העקרוני בין אורח חייהם של תושבי האחוזת לאורח חייהם של תושבי הערים?
13. הסבירו מהי גילדה. הציגו יתרון אחד וחיסרון אחד של ההשתייכות לגילדה.

14. חברו דו שיח שהיה יכול להתנהל בין נער/ה בגילכם/ן החי/ה כצמית/ה באחווה פיאודלית לבין נער/ה החי/ה בעיר בימי הביניים. עליכם לכלול בדו שיח את הפרטים הבאים: מקום המגורים ומראהו, עבודת ההורים, שלטונות המקום, היחסים בין תושבי המקום, אורח החיים ועוד.

15. נבחרתם על ידי החברה הממשלתית למדליות, לעצב שלושה מדליונים המסמלים את אורח החיים של האוכלוסייה הנוצרית באירופה בימי הביניים. עצבו מדליה לכל מאפיין להלן:

א. כוחה ומעמדה של הכנסייה בימי הביניים

ב. המערכת הפיאודלית בימי הביניים

ג. החברה העירונית בימי הביניים

כמובן שתוכלו להיעזר בתמונות ובאיורים המובאים בספר וכן בתמונות נוספות שתוכלו למצוא במרשתת.

16. כפי שלמדתם בפרק, ליהודים שישבו בערים ניתנו פריבילגיות שהסדירו את זכויותיהם. לפניכם פריבילגיה שהוענקה ליהודי העיר שפייר (שפיירא). קראו את הקטע וענו על השאלות:

”.. אני רודיגר.. בישוף שפייר, בעשותי את העיר שפייר לכרך, חשבתי כי אוסיף אלף מונים על כבוד מקומנו, אם אביא יהודים לשכן בו.

ואת היהודים שהובאו הושבתי מחוץ לעדה ולמקום מגוריהם של שאר התושבים. ולמען לא יהיו בנקל למפגע לפרעות ההמון הגס הקפתים חומה.

ואת מקום מושבם.. מסרתי להם בתנאי כי מידי שנה בשנה עליהם לשלם שלוש ליטראות וחצי בכסף אשפירה (שפייר)..

נתתי להם רשות וזכות לעסוק בחילופי זהב וכסף, ולקנות ולמכור כטוב בעיניהם...

וכשם ששופט העיר דן בין התושבים, כך ראש הכנסת בין היהודים... אולם במקרה שלא יוכל לחרוץ משפט יבוא הדבר לבישוף...

השמירה בלילות, ההגנה והביצור (של החומה) מוטלת עליהם רק במקום מושבם..

מותר להם להעסיק מיניקות ופועלים שכירים משלנו.

בשר שחוט האסור עליהם על פי חוקי דתם מותר להם למכור אותו לנוצרים, ומותר לנוצרים לקנותו...

ולמען לא יקום אחד הבאים אחרי לגרוע מן הזכויות וההנחות הללו, או לשים עליהם מס כבד.. ולמען זכר לדבר גם לימים הבאים באתי על החתום בכתב ידי ובחותם טבעתי כפי שנראה למטה. ניתן ב־13 בספטמבר 1084.”

(דינור, ב. (1959). ישראל בגולה, דביר. כרך א' עמ' 171-170)

א. ציינו לפחות שלוש זכויות שניתנו ליהודים. רשמו ליד כל זכות לאיזה תחום היא שייכת (כלכלי, חברתי, בטחוני, דתי - שיפוטני).

ב. איזה צעד נקט בישוף העיר שפייר על מנת להגן על יהודי העיר? אלו צעדים היה עליהם לנקוט בעצמם למען הגנתם?

ג. למה התכוון בישוף העיר שפייר בכותבו כי: ”חשבתי כי אוסיף אלף מונים על כבוד מקומנו, אם אביא יהודים לשכן בו?” היעזרו במה שלמדתם בפרק על הסיבות לרצונם של ראשי הערים שיהודים יתיישבו בעריהם.

17. למרות שראשי הערים שאפו לכך שיהודים יתיישבו בעריהם, על היהודים הוטלו מספר הגבלות. ציינו שניים מהם.
18. מה היה הרקע לכך שיהודים רבים עסקו בהלוואה בריבית? מה היה היתרון ומה היה החיסרון בעיסוק זה?
19. את המושג 'אוטונומיה' הגדירה ד"ר קציעה אביאלי טביבאן כך:

"מקור המילה ביוונית: אוטוס - עצמי, נומוס - חוק, ומשמעותה: שלטון עצמי. במסגרת הזכות לאוטונומיה השלטון מעניק לקבוצת אוכלוסייה מסוימת במדינה - מיעוט לאומי או מיעוט דתי - את הזכות והסמכות לנהל את ענייניה הפנימיים בנושאים כמו חינוך, דת ותרבות על פי רצונה".

(אביאלי-טביבאן, ק'#: , מסע אל העבר : עולם מודרני נולד, המאה ה-19, מטח : תל אביב, 2003 עמוד 77)

- א. לאור הגדרה זו ולאור מה שלמדתם בפרק, האם ניתנה ליהודים בערי אירופה הנוצרית אוטונומיה? הסבירו את תשובתכם.
- ב. ציינו את שמותם של שלושה מוסדות ו/או מבנים שהיו קיימים בכל קהילה יהודית.
20. במאמרו על הקהילה היהודית בימי הביניים, כתב הרב זאב סולטנוביץ' כך:

"הקהילה היהודית נתנה ביטוי מלא ומעשי לערכים.. לא היתה קהילה שלא היה בה בית "לינת צדק" או בית תמחוי ששירת את היהודים עוברי האורח ואת העניים חסרי האמצעים. לא היתה קהילה שלא היתה בה קופת צדקה לצרכי העניים והמסכנים. לשם כך הוקמו מוסדות מסודרים, שגבאים מיוחדים דאגו לקיומם. לא היה מצב שילד יתום לא יוכל ללמוד בתלמוד-תורה ולקבל את ההשכלה היהודית המתאימה ככל הילדים האחרים. לא היה מצב בקהילה של אדם רעב ללא כסות לגופו וללא קורת גג. סדר ההנהגה הזה מזכיר לנו את המדינה המודרנית ביותר.."

(הרב זאב סולטנוביץ', הקהילה היהודית בימי הביניים, <https://yhb.org.il/shiurim/>, (ravzeev4924/))

- א. ציינו שני מוסדות שהיו קיימים בכל קהילה יהודית על פי מה שקראתם בפרק.
- ב. על פי הקטע, מה סיפקה הקהילה לכל חבריה בלי קשר למעמדם החברתי ו/או הכלכלי?
- ג. הרב סולטנוביץ' מצייין כי "סדר ההנהגה הזה מזכיר לנו את המדינה המודרנית ביותר.."
- האם אתם מסכימים עם משפט זה? הסבירו מדוע.
  - האם אתם מכירים מוסדות וארגונים בימינו, שתפקידם לדאוג לאנשים החלשים בחברה (עניים, יתומים, בעלי צרכים מיוחדים) במדינת ישראל?
21. מהי תקנת 'עיכוּב תפילה'? כיצד היא מבטאת את החשיבות שניתנה לרווחתו (תחושתו הטובה) של הפרט בתוך הקהילה היהודית?
22. תקנה מפורסמת נוספת שהיתה נהוגה בקהילות ישראל היתה תקנת ה'מערופיא' (בתרגום מילולי: קבוע). תקנה זו קובעת כי אסור ליהודי לקיים קשרי מסחר עם לקוח קבוע של יהודי אחר. מהי מטרת התקנה לדעתכם?

- א. ציינו שתי תקנות שתיקן רבנו גרשם מאור הגולה הקשורות לתחום המשפחתי. מה היתה המטרה של תקנות אלו?
- ב. תקנה ידועה, נוספת, שתיקן רבנו גרשם היתה זו האוסרת על אנשים לקרוא מכתבים של אנשים אחרים, ללא רשותם. מה היתה, לדעתכם, המטרה של תקנה זו?
24. א. מבין התקנות בהן עסקתם בשאלות הקודמות (שאלות 24, 25, 26) מהן התקנות הקשורות לתחום הכלכלי? מהן התקנות הקשורות לתחום החברתי? מהן התקנות הקשורות לתחום המשפחתי?
- ב. מה ניתן ללמוד מתקנות אלו על החיים בקהילות היהודיות בימי הביניים?
25. כפי שקראתם בפרק, על חברי הקהילה שלא קיימו את תקנות הקהילה, הוטל לעיתים חרם. מה משמעות עונש זה? קראו את הקטע הבא וענו על השאלות:

"החרם פירושו התרחקות ד' אמות מן העבריין, איסור כל קשר עימו, כולל קשרי מסחר וסיוע מסוג כלשהו, אף לא דיבור או שיחה. העבריין נותר לבדו. ברור, שליהודי זה העונש הכבד ביותר שאפשר היה להטיל, מפני שהקיום היהודי, במציאות של ימי הביניים, בלתי אפשרי מחוץ למסגרת הקהילה. יהודי לא יכול להתקיים לבדו - מחוץ לקהילה אין חיים: אין משפחה, אין שפה, אין בית ספר, אין חברה. לכן, הטלת חרם, פירושה, גזירה שאי אפשר לעמוד בה, אלא אם כן האדם מחליט להתנצר, כלומר, לעבור למסגרת קיום אלטרנטיבית. ואכן, היו שבחרו בדרך זו והתנצרו, אך להישאר יהודי ללא קהילה מאורגנת זהו דבר בלתי-אפשרי."

(הרב זאב סולטנוביץ', הקווים המאפיינים של יהדות אשכנז, בינה לעיתים, בתוך: <https://yhb.org.il/shiurim/ravzeev5122>)

- א. הסבירו מדוע במציאות החיים של ימי הביניים היה החרם העונש הקשה ביותר. בתשובתכם הביאו דוגמאות מחיי היומיום של היהודים בקהילה. (חשבו: מהם המוסדות, הארגונים והשירותים שהיו קיימים בקהילה שכל יהודי השתמש והסתייע בהם?)
- ב. למרות חומרתו, נאלצו לעיתים ראשי הקהילה להטיל את עונש החרם על אחדים מחברי הקהילה. התוכלו לשער מדוע?
26. ה'מוות השחור' היה אירוע שהטביע את חותמו בצורה משמעותית על חיי התושבים באירופה. השלימו את הפרטים הנוגעים לאירוע זה:

- א. ה'מוות השחור' היה כינוי ל: _____ שהתפשטה במהירות משום ש _____
- ב. מקור השם 'המוות השחור': _____
- ג. התרחש באירופה בשנים: _____
- ד. כמות האוכלוסייה שהושמדה באירופה: _____
- ה. השלכות (השפעות, תוצאות) אירוע זה: _____
- התפוררות המבנה הפיאודלי משום ש _____
  - ירידת מעמדה של הכנסייה משום ש _____
- ו. השלכות אירוע זה על היהודים: _____

27. הסבירו מהו 'המוות השחור'. הציגו השלכה (השפעה, תוצאה) אחת של אירוע זה ביחס לאוכלוסייה הנוצרית והשלכה אחת של אירוע זה ביחס ליהודים.

28. הסבירו מהי 'עלילת הדם'. הציגו עלילת דם אחת עליה למדתם בספר. מהי לדעתכם, הסיבה האמיתית לעלילת הדם?

29. לו הייתם מתבקשים לנסח את הכיתוב על מצבתה של פולצלינה, מהן המילים שהייתם בוחרים על מנת לתאר את דמותה ופעלה?

30. קראו את הפסוקים להלן וענו על השאלות:

- "חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל-חֶלֶב וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ." (ויקרא ג', י"ז)
- "וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ, בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, לָעוֹף, וְלַבְּהֵמָה. כָּל-נֶפֶשׁ, אֲשֶׁר-תֹאכַל כָּל-דָּם--וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא. מִעַמִּיָּה." (ויקרא ז', כ"ז-כ"ז)
- "עַל-כֵּן אָמַרְתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל-נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא-תֹאכַל דָּם וְהִגַּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא-יֹאכַל דָּם." (ויקרא י"ז, י"ב)
- "וְכִן חִזַּק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר." (דברים י"ב, כ"ב-כ"ג)

א. מהו האיסור המופיע בכל המקורות לעיל?

ב. נבחרתם על מנת לשמש כסנגורים (עורכי דין מטעם ההגנה) במשפט שנערך ליהודים שנחשדו ברצח ילד נוצרי על מנת להשתמש בדמו למצות. נסחו כתב הגנה ובו טיעונים משכנעים בדבר חפותם של החשודים. היעזרו במידע שקראתם בספר ובפסוקים לעיל.

31. מה היתה המטרה העיקרית של גירוש היהודים מצרפת? הסבירו מדוע היו היהודים קבוצת יעד לרדיפות ולגירושים.

32. הקטע הבא מעניק לנו "הצצה" לסיבות לגירושי היהודים מערי מושבם. קראו את הקטע וענו על השאלות:

"ובשנת ד' אלפים תתקמ"א (צריך להיות תתקמ"ב - 1182), היה גירוש גדול בצרפת בזמן המלך פיליפוס. וסיבת הדבר מצאתי אצל סופרי האומות, כי יהודים רבים היו בארץ צרפת, והם היו עשירים גדולים, ובידיהם היה כל המסחר, והחלק הגדול של הכספים בכל הארץ היה בידיהם. ועל ידי זה שלקחו ריבית גבוהה, רוששו הרבה שרים גדולים ובעלי אחוזות והיו לבעלי נכסיהם... רוב הבתים היו שייכים ליהודים והרבה בתי כנסיות היו להם בארץ.

ובעיקר הייתה סיבת הגזרה בזה, כי רוב היהודים בצרפת היו להם עבדים רבים מן הנוצרים וכן גם שהשכינו (משכנו) אצלם בריבית הרבה כלים, אשר הם (הנוצרים) משתמשים בהם בבית התפילה שלהם, והם קדושים לנוצרים, והיהודים השתמשו בכלים ההם על שולחנם, ובייחוד בפסח. והנוצרים חשבו את הדבר הזה למעשה רע מאוד, כאילו חיללו היהודים בזה את הכלים.

ועוד שמע המלך פיליפוס מימי נעוריו, כי היהודים לוקחים שנה שנה תינוק מן הנוצרים ושוחטים אותו לקרבן פסח... וההאשמה שהאשימו אותם בעלילת שקר זו גרמה לכך, כי הוא היה שונא ליהודים.

וכאשר המלך ציווה לתפוס את כל היהודים לקח מהם את בתי הכנסיות אשר להם. ולקחו מהם את כל זהבם ואת כספם... ומסרו הכול למלך.. ואחרי כן הוציא המלך פקודה, כי כל הנוצרים החייבים כסף ליהודים יהיו פטורים מתשלום החובות האלה."

(דינור, ב. (1959). ישראל בגולה, דביר. כרך ב' עמ' 92)

- א. הציגו, על פי הקטע, שתי סיבות לגירוש היהודים מצרפת על ידי פיליפ. ליד כל סיבה ציינו לאיזה תחום היא קשורה (דתי/כלכלי).
- ב. מהי, לדעתכם, הסיבה המרכזית לגירוש היהודים?
- ג. כיצד העיסוק בהלוואה בריבית (העיסוק היחיד כמעט שיהודים הורשו לעסוק בו) השפיע על גרוש היהודים?
33. ב'פרשת הקללה' בספר דברים נכתב: "הָיוּ חֵיָּהּ, תְּלָאִים (תלויים) לָךְ מִנְּגֵד; וּפְחָדָהּ לִילָה וַיּוֹמֵם.." (דברים כח, טו) האם ניתן לראות, לדעתכם, בפסוק זה, שיקוף של מציאות היהודים באירופה בימי הביניים? הסבירו את תשובתכם והביאו הוכחות לביסוס דעתכם.
34. הכינו 'תעודת זהות' לרש"י הכוללת את הפרטים הבאים (תוכלו להיעזר במרשתת): שמו, כינוי, שנות חייו, מקום מגוריו, תפקידו, פירושים שכתב, מאפייני הפירוש, מספר ושמות בנותיו, במה עסק לפרנסתו.
35. על דמותו המופלאה של רש"י נכתבו סיפורים רבים אותם תוכלו לקרוא דרך המרשתת או בספרים (בביתכם או בספרייה). בחרו סיפור אחד שקראתם וכתבו: מה התחדש לכם בעקבות הקריאה? מה במיוחד הרשים אתכם בסיפור? מדוע?
36. בפרק למדתם על הוויכוחים התיאולוגיים (בנושאי דת ואמונה) שהתקיימו באירופה בתקופה זו. ציינו שני ויכוחים עליהם למדתם. לגבי אחד מהם, כתבו:
- היכן התרחש ובאיזו שנה
  - מיהן הדמויות שהשתתפו בוויכוח
  - מה היה הרקע לוויכוח
  - מה היו תוצאות הוויכוח.
37. האם הוויכוחים התיאולוגיים (בנושאי דת ואמונה) שהתקיימו באירופה בימי הביניים היו הוגנים, לדעתכם, או שהיו אלו ויכוחים מוטעים (מעוותים) שסופם ידוע מראש? בססו את תשובתכם על המידע שקראתם בפרק.
38. לפניכם קטע מדבריו של הרמב"ן (רבי משה בן נחמן) בוויכוח ברצלונה, בעת שנדרש להתייחס לטענה כי ישו הוא המשיח. קראו את הקטע וענו על השאלות:

"..המשיח עליו לקבץ נידחי ישראל ונפצות יהודה שנים עשר שבטים. ומשיחכם ישו לא קבץ מהם איש, ולא היה בזמן הגלות, והמשיח יש לו לבנות בית המקדש בירושלים, וישו לא עשה בו לא בנין ולא הריסה, והמשיח ימשול בכל העמים, והוא לא משל אפילו על עצמו.."

(וכוח הרמב"ן בתוך: חיים דוב שעוועל (עורך), כתבי הרמב"ן א'. ירושלים, תשכ"ג.)

- א. כיצד מפריך הרמב"ן את טענת הנוצרים בדבר 'משיחיותו' של ישו?
- ב. כיצד, לדעתכם, הגיבו הנוכחים, ובייחוד אנשי דת נוצריים לדבריו של הרמב"ן?
- ג. על אף תשובותיו המנומקות שהרשימו את הנוכחים, נאלץ הרמב"ן לברוח מספרד מחשש שיפגעו בו. על מה מלמדת עובדה זו, לדעתכם, על המטרה האמיתית של ויכוחים אלו?

39. נשלחתם ככתבים מטעם אחד העיתונים (או אחד מערוצי הטלוויזיה) לסקר את אחד האירועים הבאים:

- א. התיישבות היהודים באחת הערים והענקת פריבילגיה מצד שליט המקום
- ב. המוות השחור
- ג. עלילת הדם בנוריץ' או בבלואה
- ד. גירוש היהודים מצרפת
- ה. ויכוח פריז או ויכוח ברצלונה
- ו. שרפת התלמוד בפריז

שימו לב! עליכם לכלול בסקירתכם את תיאור האירוע עצמו 'בזמן אמת' ואת תחושותיכם, הרגשותיכם ומחשבותיכם. תוכלו לכלול 'ראיון' עם אחת הדמויות הקשורות לאירוע.

40. בפרק זה למדתם על דמויות שחלקם הטביעו את חותמם על העולם היהודי עד ימינו: רבנו גרשם מאור הגולה, רבי שלמה יצחקי (רש"י), רבי יחיאל מפריז ורבי משה בן נחמן (הרמב"ן).

א. לו הייתם יכולים להיפגש עם כל דמות בנפרד, אלו שאלות הייתם שואלים אותם? רשמו לפחות שתי שאלות שהייתם שואלים כל דמות.

ב. חפשו במרשתת או בספרים מידע נוסף על אחת מהדמויות לעיל. לאחר מכן, נסחו מכתב המיועד לוועדה לבחירת שמות לרחובות בארץ, בו אתם ממליצים לקרוא רחוב על שם הדמות שבחרתם. במכתב עליכם להציג טיעונים משכנעים הכוללים עובדות אודות דמותה, פעלה ותרומתה של הדמות לעם היהודי.

41. בפרק למדתם על המציאות הקשה של היהודים באירופה בימי הביניים שכללה: עלילות דם, פרעות וגירושים. מנגד, בתקופה זו, התגבשו קהילות בהן הושם דגש על ערכות הדדית ויצירה תורנית ענפה. לו הייתם היסטוריונים, איזה שם הייתם בוחרים להעניק לתקופה זו? הסבירו את בחירתכם.

42. "תמונה שווה אלף מילים": בחרו בשתי תמונות המופיעות בפרק. לגבי כל תמונה כתבו:

- א. מה רואים בתמונה?
- ב. לאיזה נושא/אירוע היא קשורה?
- ג. מדוע בחרתם בתמונה זו?
- ד. מה לדעתכם יש להוסיף לתמונה?
- ה. מהי הכותרת שהייתם נותנים לתמונה?

43. לפניכם רשימה של אישים, אירועים ומקומות שנזכרו בפרק:

מגנצא, טרואה, ויכוח, קנוסה, אביניון, הנרי השני, נוריץ', המוות השחור, בלואה, פולצלינה, אפיפיור, גירוש היהודים, עלילת דם, רש"י, לואי התשיעי, רבי יחיאל מפריז, הרמב"ן, צרפת, כנסייה, בישוף, שרפת התלמוד, היינריך הרביעי, ברצלונה, רבנו גרשם מאור הגולה, פיליפ היפה.

עליכם ליצור מהם שמונה זוגות ולהסביר לגבי כל זוג מהו הקשר ביניהם.

לדוגמא: פיליפ היפה - בישוף.

הקשר ביניהם: המלך פיליפ היפה אסר את האפיפיור באשמת בגידה ובמקומו הוצב בתפקיד בישוף צרפתי.